

XIX. yüzyılın başlarında gördüğü tamirlerden sonra 1961-1965 yılları arasında ilk mimarisine uygun tarzda yeniden inşa edilmiştir. Günümüzde Mehdiye'de mimari eserlerden ayakta kalanların çoğu Osmanlı dönemine aittir. Anadolu'dan buraya göç eden Hamza ailesinin ileri gelenleri tarafından 1192 (1778) yılında yaptırılan ve 1914'te tamir edilen Hacı Mustafa Hamza Camii, 1239'da (1824) inşa edilen ve 1976'da ciddi bir onarım geçiren Hacı Süleyman Hamza Camii, XVIII. yüzyıl sonlarına ait Daloğlu Mescidi, 1289'da (1872) kimin tarafından yaptırıldığı bilinmeyen Ramazanoğlu Zâviyesi ve Hamza Türbesi bu eserler arasında sayılabilir.

Şehrin XX. yüzyılın başlarında 10.000'i geçen nüfusu (1905'te 12.000) 1946'da 15.000'e ulaşmış, 1966'da 20.000'i aşmış, 2003 yılında 45.000'e yaklaşmıştır (44.600). Mehdiye halkı farklı etnik kimliklerden gelmesine rağmen genelde Arap kültürünü benimsemiştir. Şehir, nüfusun-daki artışa paralel olarak mekân üzerinde de Sfaks ve Sûs istikametinde genişleme eğilimi göstermektedir. Mehdiye'de yetişen önemli şahsiyetler arasında İbn Arabiyye (İbn Ureybe) diye tanınan Ebû Amr Osman b. Atîk el-Kaysî el-Mehdevî, şair İbnü's-Simât ve Kuzey Afrikalı mutasavvıf Ebû Medyen'in öğrencisi Kutb ed-Dahmânî zikredilebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Havkal, *Şüretü'l-arz*, s. 71; Şerîf el-İdrîsî, *La géographie d'Edrisi* (trc. P. A. Jaubert), Amsterdam 1975, s. 257-259; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, V, 229-232; Ticânî, *Rihletü't-Ticânî*, Tunus 1378/1958, s. 241-242, 320-375; İbn İzârî, *el-Beyânü'l-muğrib* (Kettânî), s. 62-64, 244-245; İbn Battûta, *er-Rihla*, Beyrut 1987, s. 229; Hasan el-Vezzân, *Vasfû l-İfrîkiyye*, II, 85-87; İbn Zübül, *Tuḥfetü'l-mülûk* (trc. E. Fagnan, *Extraits inédits relatifs au Maghreb* içinde), Alger 1924 → (ed. Fuat Sezgin), Frankfurt 1993, s. 154-155, 162; Pîrî Reis, *Kitâb-ı Bahriye* (nşr. Ertuğrul Zekâî Ökte v.dğr.), İstanbul 1988, IV, 1401; Ayn Ali, *Kavânin-i Âl-i Osmân*, s. 20-21; Zeyyânî, *et-Tercümânetü'l-kubrâ fi aḥbâri'l-ma'mûr berren ve bahren* (trc. Abdülkerîm el-Fîlâlî), Rabat 1412/1991, s. 166-167; Hammer (Atâ Bey), VI, 112-116; E. Reclus, *Nouvelle géographie universelle: Afrique septentrionale*, Paris 1886, XI, 222-223; J. de la Gravière, *Les corsaires barbaresques et la marine de Soliman le grand*, Paris 1887, s. 158-187; Aziz Sâmih İtter, *Şimalî Afrikada Türkler*, İstanbul 1937, II, 189, 191-194, 197; H. Pieri, "L'accueil par les tunisiens aux morisques expulsés d'Espagne", *Etudes sur les moriscos andalous en Tunisie* (ed. M. de Epalza - R. Petit), Madrid 1973, s. 128-134; Tahar Guiga, *Dorgouth Rais: La magnifique seigneur de la mer*, Tunis 1974, s. 67-79; L. C. Brown, *The Tunisia of Ahmad Bey: 1837-1855*, Princeton 1974, s. 141, 149, 377; Jamil

M. Abu'n-Nasr, *A History of the Maghrib in the Islamic Period*, Cambridge 1987, s. 64-66, 70, 99-101, 110-111, 126, 131; K. J. Perkins, *Historical Dictionary of Tunisia*, London 1989, s. 83; G. Marçais, *La Berbérie musulmane et l'orient au moyen âge*, Paris 1991, s. 134; a.mlf., "Mehdiye", *IA*, VII, 493-494; Habîb Kerîm, *el-Mehdiyye fi't-târîḥ ve'l-müctema'*, Tunus 1992, tür.yer.; Hâdî Rûcî İdrîs, *ed-Devletü's-Şanhâciyye* (trc. Hammâdî es-Sâhilî), Beyrut 1992, II, 53-57; Ali Rıza Seyfî, *Turgut Reis*, İstanbul 1994, s. 31-35, 37-38, 41, 56; Nâcî Celûl, *Les fortifications côtières ottomanes de la régence de Tunis XVIe-XIXe siècles*, Zaghuan 1995, s. 44-45, 256-278, 320, 343; Kadir Pektaş, *Tunus'ta Osmanlı Mimari Eserleri*, Ankara 2002, s. 17-18, 76-79, 84-86, 113, 154, 157-160, 237-238; L. Golvin, "Mahdiya à la période fâtimide", *Revue de l'occident musulman et de la Méditerranée*, sy. 27, Aix-en-Provence 1979, s. 75-98; *Kâmûsü'l-a'lâm*, IV, 4497; Muhammed Talbi, "Mahdiya", *EI²* (Fr.), V, 1236-1238.

AHMET KAVAS

MEHİR (المهر)

Nikâh akdinin sonucu olarak kocanın karısına ödemek zorunda olduğu para veya mal.

Sözlükte **mehir** (mehr) "ücret" mânasına gelir. Bir fıkıh terimi olarak evlilik esnasında ödenen para veya mal ifade etmesi bu uygulamanın evlilik kurumunun Sâmî kültüründeki ilk şekilleriyle irtibatlı olmalıdır (aş. bk.). Kur'an-ı Kerim'de mehir anlamında ecrin çoğulu olarak **üçür**, **farîza** ve **saduka** (çoğulu sadukât) kelimeleri geçmektedir. Hadislerde bu mânada daha çok mehir ve **sadak** terimlerine rastlanmaktadır (Wensinck, *el-Mu'cem*, "şdk" ve "mhr" md.leri). Bazı durumlarda "misil mehir" anlamında **ukr** kelimesi de kullanılmıştır. Türkçe'de ise daha çok **mihr** şeklinde kullanılır.

Evlenme sırasında veya öncesinde evlenecek erkeğin kız tarafına belirli bir para yahut mal verme uygulamasının muhtelif din ve kültürlerde oldukça eski bir geçmişi vardır. Bu uygulamanın bilhassa ilk şekilleri nikâh akdinin satım akdine benzer özellikler taşıdığını, çeşitli isimler altında yapılan ödemenin de satış bedeli olarak kabul edildiğini düşündürmektedir. Zaman içinde uygulama nikâh satım akdi, yapılan ödemeyi de satış bedeli olmaktan çıkarmış, ailelerin birbirine yakınlaşmasını sağlayan hediyeleşmeye veya kadın için ekonomik ve sosyal bir güvenceye dönüştürmüştür.

Romalılar'da ve Atinalılar'da kadın tarafına evlilik öncesi yapılan ödemeler bir

tür satış bedeli özelliğini taşımaktadır. Yahudi hukukunda da evlenecek kızın ailesine **mohar** adı altında yapılan ödeme önemli bir yer tutmaktadır. Mohar ödemeye gücü yetmeyenler, evleneceği kızın ailesine belli bir süre hizmet ederek bu yükümlülüğü yerine getirirdi. Nitekim Hz. Mûsâ, kızıyla evlenebilmek için kayınpederine sekiz yıl hizmet etmek zorunda kalmıştı (el-Kasas 28/27; ayrıca bk. Çıkış, 2/21). Câhiliye Arapları da mehri evlenmenin temel şartlarından biri olarak kabul etmişti; evlilik ancak mehir ödenildiğinde geçerlilik kazanır, böyle bir ödeme yapılmadığı takdirde nikâhsız bir birleşme olarak görülür ve utanç verici kabul edilirdi. Nitekim Antere kıssasında mehir ödenmeden evlenmeye zorlanan kadınlar bu tür evliliği onur kırıcı olarak nitelermektedir. Câhiliye döneminde mehir evlenecek kızın velisine ödenirdi, kadınlar mehirden bir pay alamazlardı. Nişanlanma sırasında verilen birtakım hediyeler daha çok sadak ismiyle anılırdı. Ancak İslâm'ın zuhurundan kısa bir süre önce mehrin bir kısmının bizzat evlenecek kadına verilmeye başlandığı görülmektedir. Bu ödemeye İbrânîce'de **mohar**, Arapça'da mehir denmiş olması, uygulamanın Sâmî kültüründeki ortak tarihî kökenlerini ortaya koyması bakımından önemlidir. Mehir benzeri bir uygulama eski Türk hukukunda da görülmekte ve buna **kalın** (< kalın) ismi verilmektedir. Türkler'in İslâmiyet'i benimsemesinden önce hukukî bir kurum olarak varlığı bilinen kalın uygulaması İslâmiyet'in kabulünden sonra yerini mehre bırakmış, ancak kalın da bu isimle veya "başlık, ağırlık, namzetlik akçesi" gibi adlar altında sosyal bir kurum olarak varlığını sürdürmüştür (bk. BAŞLIK).

Kur'an-ı Kerim'de kendileriyle evlenen kadınlara mehirlerinin verilmesi gerektiği belirtilmiş (el-Bakara 2/236-237; en-Nisâ 4/4, 24, 25; el-Mâide 5/5), hadislerde de mehirle ilgili fikhî hükümlerin ayrıntıları yer almış, ayrıca evlenmeyi zorlaştıracak tarzda mehir miktarında aşırıya kaçılmaması öğütlenmiştir (*Miftâhu künûzi's-sünne*, "nikâh" md.).

İslâm hukukunda nikâh kıyılması esnasında genelde taraflar kadına ödenecek mehrin miktarı ve ödeme şekli hususunda anlaşılır; bu anlaşma nikâh akdinin yazı ile tesbit edildiği durumlarda nikâh belgesinde de yer alır. Kitap ve Sünnet'te mehir ödemenin gerekliliği üzerinde durulmasına rağmen mehir hukukuların çoğuna göre evliliğin şartlarından

değil sonuçlarından biridir. Bu sebeple nikâh esnasında mehir belirtilmemiş, hatta verilmeyeceği şart koşulmuş bile olsa evlilik geçerlidir. Ancak mehri nikâhın şartlarından kabul eden Mâlikîler böyle bir şartla yapılan evliliği geçerli saymaz. Kur'an-ı Kerim'de mehir belirlemeden evlenen çiftlerin boşanmaları halinin düzenlenmesi (el-Bakara 2/236) mehir belirlenmeyen evliliklerin geçerli olduğunu göstermektedir. Bu durumda önceden kararlaştırılmış bir mehir (mehir-i müsem-mâ) olmadığından benzer şart ve konumdaki kadınlara ödenen miktar (mehir-i misil) esas alınır. Belirlenen mehirin bir sebeple geçersiz olması halinde de misil mehir ödenir. Mehri evliliğin sonuçlarından biri olarak düzenlenmesi nikâh akdinin bir satım akdi, mehirin de satış bedeli olarak görülmediğinin açık göstergesidir. Çünkü nikâh akdi bir satım akdi olarak görülmüş olsaydı mehir miktarının belirlenmesi akdin temel şartlarından biri olur ve belirlenmemesi durum akdin geçerliliğini etkilerdi. Nitekim satım akdinde semenin tesbit edilmemesi akdin geçerli olarak doğmasını engeller. Kadınlara mehirlerinin verilmesini öngören âyet de (en-Nisâ 4/4) mehirin -bir yönüyle- bir bağış ve hediye olarak verilmesinden bahseder. Ancak yukarıda belirtilen âyet ve hadislerde yer alan mehir ödemenin gerekliliğine dair ifadeler, bazı şarkiyatçıları mehir ödemenin akdin kurucu unsuru saydığı ve mehirsiz nikâhın geçersiz olduğu fikrine götürmüştür (EP [İng.], VI, 79).

Para, eşya (mütekavim mal) ve ekonomik değeri olan menfaat -meselâ bir mülkün belirli bir süre kullanımı hakkı- mehir olarak belirlenebilir; ekonomik değeri olmayan menfaatler -mevcut eşini boşamak, bulunduğu şehirden başka şehre göç etmemek gibi- mehir olarak tesbit edilemez. Bu sebeple Kur'an öğretimi için ücret alınamayacağı görüşünde olan ilk dönem Hanefî hukukçuları bunun mehir olarak belirlenemeyeceğini söylemişlerdir. Daha sonraki hukukçular ise bu öğretim karşılığında zarureten ücret alınmaya başlanması karşısında bunun da mehir olabileceğine hükmetmişlerdir. Esasen Kur'an öğretiminin mehir olarak tesbit edilebileceğine dair Hz. Peygamber döneminden bir örnek hadis kitaplarında yer almıştır (Buhârî, "Vekâlet", 9; "Fezâ'ilü'l-Kur'ân", 21, 22; "Nikâh", 14, 32). Belirlenen mehirin geçersiz olması akdin geçersizliğini gerektirmez; bu durumda kadına misil mehir ödenir. Ancak mehri akdin şartı kabul eden Mâlikîler

mehrin geçersiz olmasının akdi de geçersiz kıldığı kanaatindedir. Mehri tesbitinde tarafların, bazı durumlarda velilerin iradelerinin yanı sıra örf ve âdetlerle ekonomik şartlar da etkili olmaktadır. Mehri için Hanefîler 10, Mâlikîler 3 dirhem kadar gümüş değerini alt sınır kabul etmişlerdir; Şâfiî ve Hanbelîler'de ise bir alt sınır belirlenmemiştir. Evliliği kolaylaştırmak için mehirin çok yüksek olarak tesbiti tavsiye edilmemişse de mehir için bir üst sınır da öngörülmüş değildir. Hz. Ömer'in bir üst sınır getirme yolundaki teşebbüsü Kureysli bir hanımın, "Eğer bir kadını bırakıp yerine başka bir kadın almak isterseniz ne kadar çok olursa olsun birincisine verdiğiniz hiçbir şeyi geri almayın" (en-Nisâ 4/20) meâlindeki âyeti delil göstererek miktar sınırlamasına itiraz etmesi üzerine sonuçsuz kalmıştır. Bu sebeple Osmanlı Devleti'nde sadece yeniçerilerle ilgili olarak mehir için bir üst sınırın konulduğu görülmektedir. Yeniçeriler bâkirelerle evlendikleri takdirde en çok 1000, dul kadınlarla evlendiklerinde 600 akçe mehir verebilirlerdi. Bu miktarların üzerinde bir mehir belirlenebilirse de eşler arasında mehir konusunda ihtilâf çıktığında belirtilen miktarların üzerindeki bir mehir talebi mahkemede dikkate alınmazdı. XIX. yüzyılda benzer bir sınırlama bütün evlenecek kişiler için getirilmiş, 25 Şâban 1291 (7 Ekim 1874) tarihli bir fermanla evlenecek olanlar dört gruba ayrılacak her grupta yer alanların düğün için yapacakları masraflar ve ödenecek mehir belirlenmiştir (Aydın, s. 141-142). Ancak bu sınırlamanın fiilen ne ölçüde uygulanabildiği tartışmalıdır.

Mehrin tamamı nikâh anında ödenebileceği gibi tamamının veya bir kısmının ödemesi daha sonraya da bırakılabilir. Bir kısmının peşin (mehir-i muaccel), kalanının daha sonra (mehir-i müeccel) ödemesi genel bir uygulama gibi görünmektedir. Boşanmaların sık rastlandığı Kuzey Afrika bölgesinde belli dönemlerde mehirin sonraya bırakılan kısmının boşama hakkının kötüye kullanımını engellemek için yüksek tutulduğu belirtilmektedir. Mehri için herhangi bir vadenin belirlenmediği durumlarda mahallî örf ve âdetler esas alınır. Taraflardan birinin ölümü halinde veya boşanma durumunda mehirin vadesinin geldiği kabul edilir.

Mehir bütünüyle kadının malıdır, onda dilediği gibi tasarruf edebilir. Evlenecek kadın veya yakınları mehir karşılığında bir çeyiz hazırlamak mecburiyetinde değildir. Bu yönüyle de Türkler'de yaygın bi-

çimde uygulanan ve karşılığında belli bir çeyiz hazırlama yükümlülüğü getiren başlıktan ayrılmaktadır. Ancak bu esas her yerde uygulamaya tam olarak yansımamıştır.

Geçerli bir nikâh akdi mehri gerektirmekle birlikte bu husus, akidle beraber koca için her hâlûkârda ödenmesi gerekli şahsî bir borç (müekked borç) haline dönüşmez; bir kısmının veya tamamının ortadan kalkması ihtimal dahilindedir. Mutlaka ödenmesi gereken bir borca dönüşmesi için Hanefî ve Hanbelîler'e göre nikâhın kıyılmasından sonra ya zıfâf veya geçerli (sahih) halvet durumu gerçekleşmelidir. Bunlar olmadan taraflardan birinin ölmüş olması da aynı sonucu doğurur. İmam Mâlik ve Şâfiî sahih halveti borcu müekked hale getiren durumlar arasında saymaz. Nikâh kıyıldığı halde belirtilen şıklardan biri gerçekleşmeden taraflar ayrılırlarsa bu ayrılığa kocanın sebep olması -meselâ karısını boşaması- durumunda kadın mehirin yarısına hak kazanır. Velisinin kefâet sebebiyle evliliği feshetmesi gibi bir gerekçe ile ayrılığa kadın sebep olursa veya erkek bulûğ muhayyerliği sebebiyle nikâhı feshettirmişse kadın mehre hak kazanamaz. Evliliğin herhangi bir sebeple geçersiz (fâsid) sayılması halinde mehir, ancak taraflar fiilen birlikte yaşamaya başlamışlarsa gerekli olur. Bu durumda ortada geçerli bir nikâh akdi ve tarafları bağlayıcı bir mehir olmayacağından misil mehir icap eder. Misil mehir nikâhta belirlenen mehirden fazla ise Hanefî mezhebindeki hâkim görüşüne göre kararlaştırılan mehir (mehir-i müsem-mâ) ödenir. Misil mehirin ödenmeyeceği hallerde ise kadına müt'a adıyla bir ödeme yapılır (bk. MÜT'A).

Kocaya kadına nisbetle daha geniş boşama imkânlarının verildiği İslâm hukukunda mehirin özellikle müeccel mehirin yüksek tutulması halinde boşama hakkının kötüye kullanılmasına önemli ölçüde engel olduğu ve evli kadına belirli bir ekonomik güvence ve bağımsızlık sağlama amacına da hizmet ettiği söylenebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Wensinck, *el-Mu'cem*, "şdk" ve "mhr" md.leri; *Miftâhu künûzi's-sünne*, "nikâh" md.; Buhârî, "Vekâlet", 9, "Fezâ'ilü'l-Kur'ân", 21, 22, "Nikâh", 14, 32; M. Ebû Zehre, *Muḥâḍarât fî 'akdi'z-zevâc ve âşârih*, Kahire 1391/1971, s. 201-251; M. Mustafa Şelebî, *Aḥkâmü'l-üstre fî'l-İslâm*, Beyrut 1397/1977, s. 339-416; M. Âkif Aydın, *İslâm-Osmanlı Aile Hukuku*, İstanbul 1985, s. 69-70, 103-107, 141-142; Zekiyyüddin Şa'bân, *el-Aḥkâmü's-şer'iyye li'l-aḥvâli's-şahşiyye*, Bingazi 1989, s. 255-304; Mah-

mûd M. eş-Şeyh, *el-Mehr fi'l-İslâm beyne'l-mâ-zî ve'l-hâzır*, Beyrut 2000; A. Moors, "Women and Dower Property in Twentieth Century Palestine: The Case of Jabal Nablus", *Islamic Law and Society*, 1/3, Leiden 1994, s. 301-330; Mona Siddiqui, "Mahr: Legal Obligation or Rightful Demand", *Journal of Islamic Studies*, VI/1, Oxford 1995, s. 14-24; O. Spies, "Mahr", *El²* (İng.), VI, 78-80; "Marriage", *IDB*, III, 283-284; "Mahr", *Mu.F.*, XXXIX, 151-209.

M. ÂKİF AYDIN

MEHMED I

(محمد)

(ö. 824/1421)

Osmanlı padişahı
(1413-1421).

788 (1386) veya 789 (1387) yılında dünyaya geldi. I. Bayezid'in Devlet Hatun adlı bir câriyesinden doğma dördüncü oğludur. "Çelebi" veya Yunanca *kryptez* (genç efendi) kelimesinden gelen "Kirişçi" lakabıyla tanınır. Fetret devrinde kardeşi Süleyman (1402-1411) ve Mûsâ (1411-1413) Edirne'den Rumeli topraklarını kontrol ederken 804-816 (1402-1413) yılları arasında Anadolu'da Tokat, Amasya ve Bursa'ya hâkim olmuştur. 805-806 (1403-1404) ve 813-816 (1410-1413) yıllarında Batı Anadolu ve Bursa'yı hâkimiyeti altına almış, kendi hükümdarlığı döneminde Osmanlı Devleti'nin iki parçasını birleştirmeyi başarmıştır.

801 Şevvalinde (Haziran 1399) Amasya, Tokat, Sivas ve Ankara'yı da içine alan, daha önce Eretna hânedanının toprakları olan Rum vilâyetine vali olarak gönderildi. Ertuğrul (ö. 802/1400), Mustafa (804 [1402] yılında Timur tarafından yakalanıp Semerkant'a götürüldü [Enverî, s. 90]), Süleyman, Mûsâ, İsmâ ve Kasım adlı altı kardeşi vardı. 804'te (1402) Mûsâ babasıyla birlikte Timur tarafından yakalandığında Kasım Bursa'daki sarayda bulunuyordu. Süleyman, İsmâ, Mehmed ve Mûsâ ise "dârüssaltana" olarak kabul edilen Bursa'yı ve Rumeli'nin merkezi Edirne'yi ele geçirmek için birbirleriyle mücadeleye giriştiler.

Timur'un İzmir kuşatması esnasında (6 Cemâziyelevvel – 10 Cemâziyelâhir 805 / 2 Aralık 1402 – 5 Ocak 1403) Süleyman'a Boğaz'ın öte yakasındaki topraklar üzerinde hâkimiyetini belirleyen bir yarlık verildi (Şerefeddin, s. 424). Kütahya'ya yürümek üzere çağrılan Mehmed ise bu emre itaat etmedi veya edemedi. Tokat ve Amasya bölgesindeki Türkmen beylerine karşı Mehmed'in ilk faaliyeti, bazı Os-

manlı tarihleri içinde yer alan *Menâkıbnâme*'de (Neşrî, II, 423-551) destansı bir üslûpla anlatılmıştır. Hükümrânlığını kabule karşılık olarak bu beylerin topraklarındaki mülkiyeti kendisinin tasdik etmesiyle neticelenen bir uzlaşmanın sözü konusu olduğu görülmektedir. İleride Osmanlı merkezîyetçiliği yeniden tesis edildiğinde mirasa dayalı bu mülk-timar konusu önemli bir problem haline gelecektir. Bu mahallî hânedanların kontrolündeki Türkmen veya Tatar kuvvetleri Mehmed'in ordusunda önemli bir güç oluşturmuyorlardı. 816'da (1413) Mûsâ'ya karşı olan savaşta yanında Tatar ve Türkmen tümenleri vardı (a.g.e., II, 512-513).

Kara Devletşah, Kubad-oğlu, Mezid Bey ve Taşan ailesi (bu ailenin menşei hakkında bk. Esterâbâdî, s. 397), Ankara Savaşı'ndan sonra Timur'un hükümrânlığını kabul eden ve Osmanlı hâkimiyetine meydan okuyan yerel hânedanlardı. Mehmed de Timur'un hükümdarlığını kabul etti ve böylece Tokat, Amasya bölgesindeki hükümrânlığını meşrulaştırdı. Burada rakiplerine karşı otoritesini kurma mücadelesinde ulemâ ve şehir eşrafı tarafından desteklendiği görülürken (*Amasya Târîhi*, III, 157-198) yerel beylerin Tatar ve Türkmen tâbileriyle ona karşı ne prestijleri vardı ne de bunlar Osmanlı şehzadesinin sahip olduğu meşruiyeti haizdi.

Hâkim Türk geleneğine göre bir hükümdarın çocuklarından her birinin babasının yerine geçme hakkı vardır ve vasesi düzenleyen bir kanun olmadığı için onun meşruiyeti tartışılmaz. *Menâkıbnâme*'nin açıkça ifade ettiği gibi (Neşrî, II, 432, 434, 446, 456, 462, 504, 508) tanınmak için mücadele eden şehzadelere halkın çoğunluğu, Allah'ın yardımının işareti olarak yorumladıkları savaşta kazanma zorunda olduklarını söylerdi. Her ne kadar ilk başlarda Mehmed kendinden büyük kardeşi Süleyman'ın otoriteyi temsil ettiğini kabul etse de (*Anonim Tevârih-i Âl-i Osmân* [nşr. F. Giese], s. 47) yaşta büyüklük prensibi bağlayıcı değildi.

Osmanlı şehzadeleri (çelebiler) arasında cereyan eden 1402-1413 yıllarındaki mücadele *Menâkıbnâme*'den takip edilebilir. Bu kaynağa göre karşılaşmalarının birçoğunda İsmâ Çelebi, Batı Anadolu beyleri ve Kastamonulu İsfendiyar'ın ittifakını elde etmesine rağmen Mehmed'e yenildi ve Mehmed Bursa'yı aldı (Neşrî, II, 422-450). Ardından onu yakalayıp Eskişehir'de öldürdü (806/1403-1404). Elizabeth Zachariadou, İsmâ'nın 1403'te Süleyman tarafından öldürüldüğünü belirtir (*Isl.*, X

[1983], s. 283-291). 806'da (1403-1404) Mehmed, Süleyman Çelebi ile yaptığı mücadeleye sonrasında Bursa ve Ankara'yı kaybetti, Tokat-Amasya üssüne çekilmek zorunda kaldı ve Mûsâ'yı Rumeli'ye gitmeye teşvik etti (Neşrî, II, 473-474). Mûsâ, Eflak Voyvodası Mircea'nın davetini kabul ederek 809'da (1406) Eflak'a deniz yoluyla ulaştı (Dersca, X-XI [1968], s. 116-117'de Guboğlu'nu zikrederek 1406 tarihini verir. Neşrî'deki *Menâkıbnâme*'de bu tarih tasdik edilir: II, 478-479; burada Ali Paşa'nın vefat ettiği bilgisi yer alır ki bunun tarihi 17 Receb 809 / 28 Aralık 1406'dır; bk. İdrîs-i Bitlisî, s. 278). Mûsâ'nın Doğu Balkanlar'daki başarıları Süleyman'ı Rumeli için Bursa'yı terketmeye mecbur etti. Yanbolu savaşındaki ilk zaferinin ardından (8 Şevval 812 / 13 Şubat 1410) Mûsâ iki defa yenildi (Safer 813 / Haziran 1410; bk. Dersca, X-XI [1968], s. 122, 123). Sonunda âni bir saldırı ile Edirne'yi ele geçirdi ve Süleyman'ı öldürdü (22 Şevval 813 / 17 Şubat 1411). Süleyman'ın Anadolu'dan ayrılmasının ardından Mehmed Bursa'yı yeniden ele geçirdi (Neşrî, II, 480). Ancak Mehmed ile olan anlaşmasına uymayan Mûsâ bağımsız tarzda hareket etmeye başladı, uç beylerinin hırçın politikalarını benimseyerek vasal devletleri kendinden soğuttu, onlar da Mehmed'in tarafına geçti (İdrîs-i Bitlisî, s. 281-288; Neşrî, II, 486-516). Mûsâ'ya karşı 814'te (1411) iki başarısız teşebbüste bulunduktan sonra uç beyleri ve vasal devletlerin ittifakıyla 5 Rebiülâhîr 816'da (5 Temmuz 1413) rakibi

I. Mehmed

